

Az Akadémiai Könyvtár új kiadványai

Az Akadémiai Könyvtár a mai nehéz anyagi viszonyok közt sem szüntette meg kiadói tevékenységét. Az *MTA Könyvtárának Közleményei* című sorozatban most három, a 22., 23. és 24. számmal jelzett kötet került ki a sajtó alól. Közülük az első, „A Hornyánszky nyomda és az Akadémia könyvkiadása”, *M. Kondor Viktória* műve. A szerző az 1863-ban alapított, Magyarország sokáig legnagyobb hírű nyomdájának történetét, az alapvető forrásanyag hiányában, elég röviden, mindössze 10 lapon ismerteti. Pedig nyomdászat- és könyvkiadás-történetünk rendkívül hézagos voltára való tekintettel örültünk volna a részletesebb tájékoztatásnak. Ráadásul a történet 1923-mal megszakad, amikor a közkereseti társaság részvénytársasággá alakult át, de tovább is működött. Kárpótlásul részletesebb beszámolót kapunk a cég és az akadémiai könyvkiadás kapcsolatáról, valamint arról a jelentős szerepről, amelyet *Hornyánszky Viktor* vállalt az akadémiai kiadványok terjesztésével.

A kötet terjedelmesebb része azokkal a

könyvekkel foglalkozik, amelyeket a cég az Akadémia támogatásával, de saját kockázatára adott ki. Köztük könyvtárosi szempontból kétségtelenül a legértékesebb *Szinnyei József* hézagpótló műve, a *Magyar írók élete és munkái*. Sok részletet közöl Szinnyei naplójából és levelezéséből, s ezek híven tükrözik azt a küzdelmet, amelyet kiváló bibliográfusunk a *Magyar írók névtára* (ez volt eredetileg a könyvészet címe) ügyében folytatott az Akadémiával és a Hornyánszky-nyomdával.

Sok érdekes adatot olvashatunk az Akadémia támogatásával, de a cég által megjelentetett szótárakról (nyelvtörténeti, táj- és oklevélszótár, mesterségek szótára), ezek szerkesztéséről, a kiadásuk körüli vitákról, a tiszteletdíjakról.

A függelék felsorolja a Magyar Tudományos Akadémiának a Hornyánszky nyomdában készült 50 kiadványát. Köztük olyan sorozatok is szerepelnek, mint a *Magyar Történeti Emlékek*.

*

Középkori kódex- és könyvvállományunkat az idők során katasztrofális pusztulás érte. A török hódoltság, a reformáció, az 1711-ig tartó szakadatlan háborúk következtében az eredeti állománynak kevesebb mint két százaléka (!) maradt ránk. A kor művelődéstörténetét azonban a régi anyag teljességre törő számbavétele nélkül lehetetlen megírni. Ennek szükségességét már *Széchenyi Ferenc* felismerte, *Csontos János* megtervezte a teendőket, múzeumi kollégáival külföldi kutatásokat is végzett, de a munka befejezetlen maradt, csupán részeredményeket hozott.

1978-ban változás történt. Ekkor alakult meg az Akadémia Könyvtárában a Középkori

Kódexkutató Csoport, amely az 1526 előtt használt kódexek, nyomtatványok, könyvek számbavételét tűzte ki célul. Vezetője, *Csapodi Csaba*, feleségével *Csapodiné Gárdonyi Klárával* 124 hazai és külföldi gyűjteményt vizsgált át. Felhasználták a régebbi kutatók, *Horváth István*, *Fogel Károly*, *Koroknay Éva* által gyűjtött anyagot, számos, más könyvtárban készült mikrofilmtekerccset, és egy négytagú munkacsoport (*Papp László*, *Kónyi Mária*, *Körmenydy Kinga*, *Rozsondai Béláné*) vizsgálatait.

Csapodi Csaba és Csapodiné gyűjtése első részének első kötete *Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt* címmel jelent meg. Ez, a második kötetrel együtt, regisztrálja majd mindazon műveket, amelyek valamelyik hazai vagy külföldi könyvtárban ma is megvannak. A felsorolás a műveket őrző intézmények betűrendjében történik. Az első kötet 1823 tétele Jénaig jutott el. Mindegyik tétel mellett olvashatók a róla megállapított adatok (poszessorok, bejegyzések, kötés stb.) és a vonatkozó irodalom.

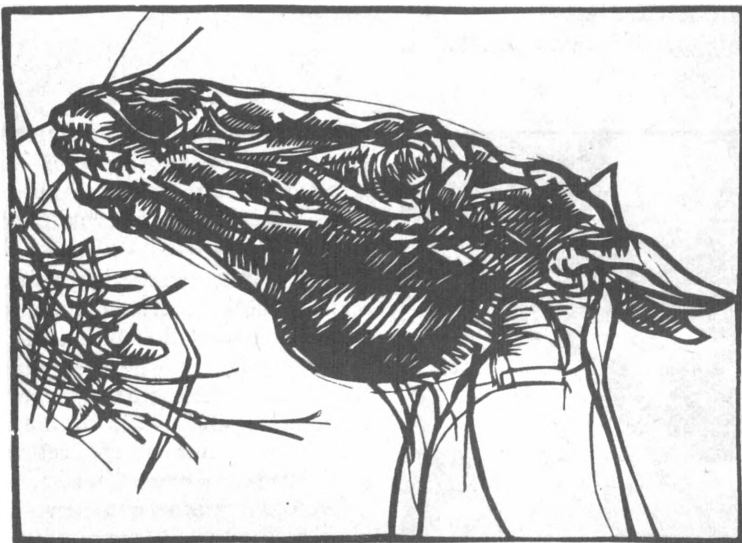
A tervezett második rész azokat a műveket fogja felsorolni, amelyek elvesztek ugyan, de egykori meglétükről hiteles adataink vannak. A két rész együttesen a középkori Magyarország könyveinek corpora lesz. A későbbi kutatások nyomán további, eddig ismeretlen kötet-címek felbukkanása várható. Ezek majd egy pótkötetben kaphatnak helyet, de a most közölt anyag nyomán kialakítandó művelődéstörténeti képet valószínűleg nem fogják lényegesen módosítani.

Érdekes áttekinteni, hogy a hazai eredetű hogyan állapították meg. Erre utalnak a kötések mellett a címerek, a poszessorok, tulajdonosok, városok, magyar szentek, növények nevei, amelyeket az eredeti szövegből vagy a későbbi bejegyzésekből sikerült kiböngészni.

*

„Új épületben készül az Akadémia Könyvtára történelmének új lapjait írni” – újságolja *Rózsa György* főigazgató annak a kötetnek bevezetőjében, amelyik a *Telekiek alapítványa. Az Akadémiai Könyvtár az alapítástól az önálló könyvtárépületig 1826–1988* címmel jelent meg. Három folyóiratnak, a *Könyvtárosnak*, a *Magyar Tudománynak* és a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatásnak* a közleményei vannak benne összegyűjtve. A 14 írás tartalma nagyon változatos: az új székház felavatása és az ezzel összefüggő történeti előzmények, az intézmény fejlődése, feladatkörének kialakulása, a gyűjtemények és a korszerű technológia ötvözete, a kutatásirányítás, az építész véleménye, a szakirodalmi informatika fejlesztése... de valamennyi segíti a könyvtár gondjainak, eredményeinek, kiadói tevékenységének, számítógépes szolgáltatásainak megismerését.

A kötetet számos fénykép, hasonmás és az intézményről szóló irodalom jegyzéke egészíti ki. Bizom abban, hogy ez az 504 tételes bibliográfia felkelti szakembereink kedvét egy régi hiány pótlására, a könyvtár történetének rész-

letes megírására. (*A[z] MTA Könyvtárának közleményei. Új sorozat. 22. M. Kondor Viktória: A Hornyánszky nyomda és az Akadémia könyvkiadása. 1989. 207 l. 72 Ft; 23. Csapodi Csaba–Csapodiné Gárdonyi Klára: Bibliotheca*

Hungarica. I/1. 1988. 447 l. 160 Ft; 24. Telekies alapítványa. Az Akadémiai Könyvtár az alapítástól az önálló könyvtárépületig. 1989. 199 l. 70 Ft.)

Vértesy Miklós

Tallózó

Repertóriumok

A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár kiadásában immár harmadik kötete jelent meg az ismert debreceni folyóirat repertóriumának (*Az Alföld repertórium. 1980–1989*). Mint az előzőket, ezt is *Sebők Vilma* állította össze a korábbiakban alkalmazott módszer szerkezetét követve, azaz a tételeket betűrendben sorolja fel, egy-egy szerzőn belül áttekinthetően tagolva a különböző műfajokat, írásokat, majd a róluk (és műveikről) megjelent publikációkat, amelyek leírását ismét megtaláljuk azok szerzőinél. Noha a leírások egy része ezért kétszer szerepel a repertóriumban, egy-egy név alatt minden együtt van, a használnak nem kell a névmutatóban bogarásznia (nincs is), egyéb kérdésekben pedig eligazítja a közös tárgy- és földrajzi mutató. A repertóriumnak ezt a (tematikus vagy időrendi feltárástól eltérő) sajátosságait részletesen elemezték és méltatták már a korábbi kötet recenzensei – *Bertók László Könyvtáros, 1977. 5. sz. és Lisztes László (1983. 12. sz.)* – így hát nincs más dolgom, mint a kialakult módszer alkalmazását ajánlani a következő kötetekben is.

A Viharsarok című lap repertórium 1953. (Összeáll. *Kárász József*) a napilap 9. évfolyamát tárja fel. A hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár kiadásában megjelenő mű a cikkek leírásait időrendben sorolja fel, helyre, szerzőkre, intézményekre utaló megjegyzésekkel, szükség szerint a felvett íráskötet címét egy-két mondattal kiegészítve, értelmezve. A leíró részt közös név- és tárgymutató egészíti ki. Ez rendkívül részletes, ám legalább annyira következtelen. A *gyapot* címszó alatt például külön-külön utalásokat találunk a gyapot átlagtermésére, betakarítására, levéltelenítésére stb., ám nem leljük itt a *gorzsai gyapotszedő verseny* címszó alatt felvett hivatkozást. A *hizlalásra adott sertésekre* van utalás, de a

sertések vagy *sertéshizlalás* tárgyszavakat hiába keressük: *Imre Pál* és *Cseri András kulákról* szóló cikkekre így találunk hivatkozást, ám ha *Cseri András* (esetleg egykor elszenvedett sérelmeit bizonyítandó) szeretné fellelni a róla megjelent közleményt, akkor azt nem találja nevének betűrendi helyén, de nem találja a *kuláklista, kulákok* stb. tárgyszavaknál sem. És nem találjuk a kiadványban a kézirat lektorának a nevét sem, pedig az előzetes véleményezés szakmai tanácsadás mellőzésére nem lehet mentség az, hogy a repertórium mindössze negyven példányban került sokszorosításra.

Még kevesebb, mindössze harminc példányban jelent meg (a Szociáldemokrata Párt megalakulásának centenáriuma) a Politikai-történelmi Intézet jubileumi kiadványa, amely a párt által közreadott naptáraknak és azok szellemi elődjének, a *Magyar Munkás Naptár*nak a közös repertóriumát és teljes képanyagának a leírását tartalmazza. (*Magyar Munkás Naptár. 1878–1893. Népszava Naptár. 1896–1948. Repertórium. Összeáll. Lett Miklós*).

A repertórium – noha elsősorban a sajtóban már megjelent, s a naptárakban újra közölt íráskötet feldolgozására vállalkozott – hasznos forrásmunka a hazai és nemzetközi szociáldemokrácia (és munkásmozgalom) történetének kutatói vagy azzal részletesebben ismerkedni kívánók számára. Elsősorban azért, mert a naptárak egy-egy év sajtóközleményeiből (a *Népszava* egy-egy évfolyamából) a napjainkban megjelenő *Tallózó* típusú folyóiratok mintájára a legfontosabb írásköteteket gyűjtötték össze. Kiegészítve olyan, a helytörténelmi kutatások szempontjából is fontos közleményekkel (már majdnem leírtam az egyik legtekintélyesebb divatszavunkat: adatbázisokkal), mint a fővárosi és vidéki munkásegyletek (lásd különböző dal- és sportegyletek, körök, asztaltársaságok), később pedig a szociáldemokrata párt szervezeteinek a címtára. (Ám, mint a repertórium-